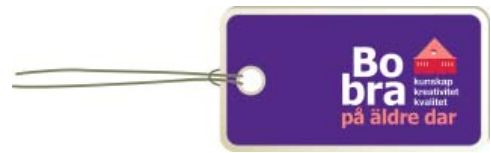

Mölnåls stad

Projektredovisning

Inte(GR)erad bostadsplanering med fokus på äldre

Mölnåls stad
April 2012

Stadsbyggnadskontoret
Maria Sexton
Planarkitekt

Vård och omsorg
Lotta Malm
Enhetschef

Inte(GR)erad bostadsplanering med fokus på äldre – beskrivning av projektet

Inte(GR)erad bostadsplanering med fokus på äldre är ett samverkansprojekt mellan FoU i Väst/GR, GR Planering och de fem GR-kommunerna Ale, Härryda, Kungälv, Mölndal och Tjörn. I projektet medverkar nyckelpersoner från samhällsbyggnad och äldreomsorg.

Bakgrunden till projektet är att andelen äldre invånare ökar stadigt samtidigt som det saknas bostäder och boendemiljöer med god tillgänglighet som kan möta dessa behov. Det behövs fler bostäder som är attraktiva och möjliga att bo och leva gott i även på ålderns höst.

Tanken är att projektet ska förbereda kommunerna på den utmaning som en åldrande befolkning innebär. Projektets grundidé är att utveckla en gemensam terminologi över sektorsgränserna och användbara undersökningsmetoder för att kartlägga äldres behov, preferenser och flyttmönster samt boendets kvaliteter. Det är också att utveckla samverkan samt integrera lärande och erfarenheter från olika kommuner, sektorer och brukarorganisationer. På så sätt kan kommunernas boendeplanering utgå från ett helhetsperspektiv samt goda och attraktiva boendemiljöer för äldre skapas.

Projektets övergripande syfte är att utveckla metoder för att kartlägga information och kunskap som ger underlag för kommunernas strategiska boendeplanering för äldre. Projektet har delats upp i två delprojekt som tillsammans bildar en helhet:

Delprojekt 1 syftar till att genom samverkan över sektorsgränserna mellan äldreomsorg och samhällsbyggnad samt över kommungränserna, utveckla metoder för att undersöka äldres behov, önskemål och preferenser gällande sin nutida och framtida boendesituation.

Delprojekt 2 syftar till att genom samverkan över sektorsgränserna mellan äldreomsorg och samhällsbyggnad samt över kommungränserna, undersöka vad som är goda boendemiljöer och utveckla metoder för att praktiskt genomföra inventeringar av fysisk miljö inklusive bostadsbestånd.

Gemensamt för båda delprojekten är att de också syftar till att utveckla metoder för samverkan över gränserna mellan kommunernas sektorer för samhällsbyggnad och äldreomsorg, samt regional samverkan över kommungränserna.

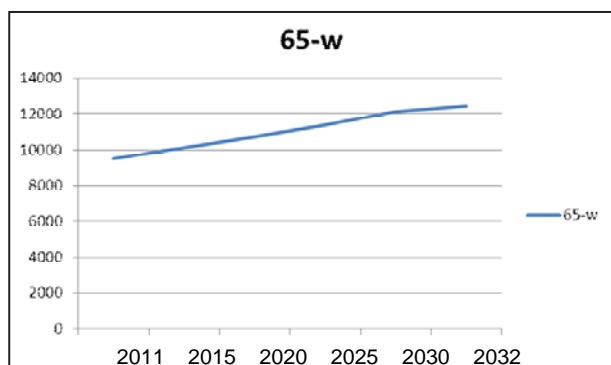
Projektet Inte(GR)erad bostadsplanering pågår från maj 2011 till maj 2012 och finansieras av Hjälpmedelsinstitutet inom ramen för regeringsuppdraget Bo Bra på äldre dar, som syftar till att stärka kreativitet, utveckling och nytänkande av bostäder och boendemiljöer för äldre.

Nuläge och förutsättningar i Mölndals kommun

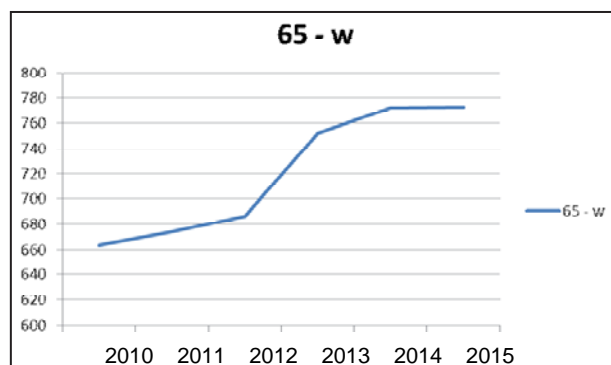
År 2011 hade Mölndal 61 300 invånare, 15,5 % var 65 år eller äldre. År 2020 prognosticeras antalet invånare till 65 900, en ökning med ca 7,5 %. Av dessa beräknas 16,3 % vara 65 år eller äldre.

Det finns 26 572 lägenheter fördelat på 32 % hyresrätter, 27 % bostadsrätter och 41 % villor och radhus.

Ungefär lika många flyttar till kommunen som flyttar från kommunen varje år. Något överskott på inflyttade.

Antalet personer 65 år och äldre förväntas öka kraftigt fram till 2032 i Mölndals kommun

och i Bifrostområdet är ökningen markant de närmaste åren

Syfte med projektet

Syftet har varit att samla kunskap om äldres situation utifrån tillgänglighet och oberoende, utveckla samarbete mellan förvaltningar för att stärka god tillgänglighet i befintliga bostadsområden och för planering inför framtiden.

Metod

- För att få en bild av de äldres situation och egna upplevelser har vi anordnat två olika fokusgrupper.
- Vi har tagit del av de synpunkter som kommunens seniorbesökare samlar. Seniorbesöken ingår i det förebyggande arbetet och erbjuder hembesök för att informera om kultur, aktiviteter, stöd och hjälp till personer som fyller 80 år och inte har annan kontakt med vård och omsorg.
- Vi har deltagit i en trygghetsvandring med ett extra tillgänglighetsperspektiv.

I våra undersökningar har vi fokuserat på utemiljön i befintligt område och de faktorer vi som kommun kan påverka. Kommunen kan inte initiera generella förändringar i ett befintligt bostadsområde, på privat tomtmark eller interiört i fastigheter för att öka tillgänglighet. Här görs individuella behovsbedömningar som resulterar i eventuell bostadsanpassning som bekostas av kommunen. Vid eventuell bygglovsärendande då fastighetsägaren/ exploatören vill göra en ombyggnad eller vid nyproduktion kan kommunen kräva vissa åtgärder. Vi nyproduktion gäller dessutom plan- och bygglagens tillgänglighetskrav.

Valt område

Vi har valt att studera Bifrostområdet som är ett avgränsat område som vi känner väl och som har tidstypiskt standard. Vårt område är byggt tidigt 70-tal inom ramen för miljonprogrammet. Husen har olika ägare och upplåtelseformer, både hyresrätter och bostadsrätter. Vissa fastigheter är renoverade och vissa gårdar är iordninggjorda. Området gränsar till grönområde, är plant med stora fria ytor mellan husen. Generellt är det 4-våningshus utan hiss, några trappsteg från gatan till 1:a plan. Miljöhus och tvättstugor har under senare år tillkommit på gårdarna. I Bifrostområdet bor omkring 675 personer över 65 år. Om fem år beräknas det vara omkring 775 personer över 65.

Fokusgrupper

Vi har träffat 10 damer, i olika omgångar, som regelbundet träffas en gång i veckan på en av stadens miniträffpunkter i en grupp som samlar äldre som alla har kontakt med kommunens Hemtjänst. Med på mötena fanns även personal från träffpunkt och hemtjänstens omvårdnadsteam. Deltagarna i grupperna är alla kvinnor i åldern 75 – 91 år. Alla har bott i området i många år och gemensamt för dem alla är att de flyttat hit för att man har tänkt kunna bo kvar och åldras här.

Vi valde målgruppen äldre-äldre för att få en bild hur det faktiskt är att vara äldre från experter på området.

I vårt samtal med damerna har vi koncentrerat oss på den yttre miljön i området och konstaterar snabbt att alla trivs väldigt bra. Flera av dem bor i samma bostadsrättsförening. Anmärkningsvärt är att ingen av damerna kände varandra innan man började på träffpunkten men att man lärt känna varandra och gärna träffas mellan torsdagarna.

På frågan varför man flyttat till området svarar man att det avgörande var att lägenheterna var trevliga. Vad är avgörande för att bo kvar? Utemiljön!

Vanans makt är stor

Man vill gärna fortsätta göra som man brukar. Till exempel byter man inte frisör. Även om det finns på närmre håll så är det värt stora uppoffringar att ta sig till den man alltid har gått till.

Hiss

Ingen, utom två, har hiss i sin uppgång. Alla klarar det bra – än så länge! eftersom alla klarar sina trappor men beskriver problem med att få med sig både rollator och kassar upp för trappan då man varit och handlat. ”När jag inte klarar trappan får jag väl sitta inne” säger en av damerna.

Förråd

Några har förråd i samma våningsplan, någon har förråd en trappa upp och två har förråd i lägenheten. De som har trappor till sitt lägenhetsförråd upplever att det kan vara problematiskt. ”Jag får väl ha alla grejer i lägenheten”. Rollatorer, permobiler m m behöver förvaras på något ställe. Bör inte stå på svalen eftersom de kan utgöra hinder vid utrymning. Gamla barnvagnsförråd har gjorts om till lägenhetsförråd på några ställen.

Tvättstuga

De flesta i gruppen har tvättstuga i ett friliggande hus på gården. Kan vara tungt dörr, svår att öppna eftersom man har att bära när man går till tvättstugan. Hemtjänstpersonalen påpekar att en anledning till insats kan vara att man inte klarar att ta sig till och från tvättstuga.

Miljöhus

De flesta i gruppen har miljöhus på gården. Ingen upplever att det är problematiskt att öppna sopkärnen för att slänga sina sopor. Däremot var entusiasmen stor för källsortering och att bidra till en bättre miljö.

Gården/Utemiljö

”Vi bor på världen bästa gård”

Gården fungerar som en uppskattad mötesplats framför allt sommartid. Det är viktigt med bänkar och bord, vackra planteringar och bra belysning. Planteringarna får inte vara så höga att man kan gömma sig bakom dem.

Plana gångstråk är viktigt både då man går utan och med gånghjälpmedel. Det är lätt att snubbla på plattor som har satt sig. Kontrasterande färger i markbeläggningen är viktigt när synen inte räcker till.

Med kunskap om det aktuella området konstaterar vi att underhåll av utemiljön varierar. I just det bostadsrättsområde där de flesta av damerna bor läggs förhållandevis stora resurser på både att utforma och underhålla utemiljön, såväl sommar som vinter. Detta uppskattas väldigt mycket.

Kan det vara så att ett enkelt sätt att höja statusen på ett bostadsområde är att vinnlägga sig om en god och välskött utemiljö?

Man uppskattar kommunens planteringar och parker. De kan vara en anledning att gå en promenad eller ta en cykeltur för att titta och uppleva hur de förändras över tid.

Snöröjning och halkbekämpning

Det är ytterst viktigt att tryggt kunna gå ut året runt. Här har både fastighetsägare och kommun ett stort ansvar. Det hjälper inte om bara den ena halkbekämpar. Man upplever att man inte alltid samarbetar. Den ena skottar och den andra plogar upp en vall som kan upplevas som ett oöverstigligt hinder.

Kollektivtrafik

Stadsbussar och spårvagnar är inte populära. Någon vågar överhuvudtaget inte åka ”vanlig” buss eller spårvagn. Det är svårt att komma på och av, bussen/vagnen startar innan man hunnit sätta sig (om man hittar någonstans att sitta) och man riskerar att falla.

Flexlinjen är populär. Man önskar dock ett utvidgat linjenät, till köpcentrat 421, Sisjön och Gunnebo bl a.

Gångbanor, trappor, övergångsställen och kantstenar i utemiljö

Ojämna gångbanor är besvärliga. Man undviker att gå där man vet att man kan snubbla. Även höjdskillnader såsom kantstenar och trappor ställer till problem när man inte längre orkar lyfta fötterna riktigt så mycket som behövs, eller inte orkar lyfta rollatorn eller inte ser nivåskillnader. Kontrastmarkeringar skulle underlätta liksom avfasade kanter. Ordentliga ledstänger i trappor, vilplan med ev plats att sitta och vila och cykelfria gångvägar skulle också öka tryggheten och därmed tillgängligheten.

Affären

Dagligvarubutik finns inom ett par hundra meter för samtliga. Flera av de äldsta damerna promenerar till Mölndals Centrum någon eller några gånger i veckan både för att handla och för att det är en trevligt promenad. En förutsättning för att vilja promenera denna sträcka (ca 2 km) är att det finns bänkar med jämna mellanrum där man kan vila. Men har bytt rutt utifrån bänkarnas placering. Bänkarna ska vara hela!

Ungdomarna i Bifrostområdet har annekterat ett par parkbänkar i anslutning till butiken i Bifrost. Det kallas populärt för ”Huvudstan”. Där kan det kännas obehagligt att passera tycker damerna.

Socialt

Samlingslokaler, det efterfrågas mötesplatser där man kan träffas utan att det ska organiseras eller bjudas in. Anspråkslösa samlingslokaler dit man kan gå och kanske träffa någon annan som också kommit dit för att prata bort en stund.

Problemlösare

Genomgående kan man säga att våra damer har en praktisk inställning. Man hittar lösningar och anpassar sig så lång det är möjligt.

Synpunkter från seniorbesök

Snöfri Brogata

”Tack vare uppvärmningen av Brogatan kunde jag ta mig ut och till affärer i vintras. Det ska ni ha ett stort, stort tack för. Jag hoppas att detta är något som man från stadens sida är villig att fortsätta med framöver också”.

Grönska

Flera personer har särskilt velat framföra beröm kring den grönska och de blommor som finns i den offentliga miljön. De medverkar till att man vill röra sig utomhus, att man känner sig stolt över sin stad och att man till och med kan ha ett mål med en promenad eller cykeltur.

”Vi måste ha en väldigt duktig trädgårdsmästare som lyckas att hålla allt så vackert och varierat. Jag tänker på dekoration av broar, rondeller och planteringar över hela staden. Det ska ni ha ett stort tack för”.

Mötesplats

Bänkar och bord på innergårdar utgör både spontana och planerade mötesplatser. ”Vi ses varje torsdag förmiddag och alla tar med sitt eget fika”

Gemensamhetslokaler i bostadsområden används vintertid för planerade sammankomster. På några ställen är det svårt att få plats för alla som önskar delta.

Snöröjning och halkbekämpning

Snöskottning har varit ett stort problem för många.

Antingen är inte gångvägar skottade eller så är de det men omöjliga att ta sig in på då snövallar från gaturöjningen ligger i vägen. ”Snöskottningen behöver ta hänsyn till att det är som en bergsbestigning att ta sig över en snövall med käpp eller rollator. Vi blir inlåsta och kan inte ta oss till affären för att handla.”

När man precis skottat sin uppfart framför huset kommer snöplogen och lägger en ny snövall där. ”De skulle kunna vinkla skopan så att snövallen lades vid häckarna istället för vid uppfarter”

Bänkar

Det behövs fler bänkar !

”Vi är båda över 80 år och kör inte bil vintertid pga mörker och halka. Vi handlar ofta på Coop och ska bära varorna hem i uppforsbacke, vi har tidigare bett om hjälp att få en parkbänk placerad i Labackavägens backe och nu är vi glada att det står en där!”

Allmänna kommunikationer

Nya biljettsystemet och displayen på biljettapparaterna upplevs krångliga, särskilt när man ska åka över gränsen till Göteborg.” Nu vet man inte hur mycket man har kvar på kortet. Saknar 100-kortet. Displayen är för svagt upplyst för att man ska kunna avläsa den. Då min make är synskadad har det blivit omöjligt för honom att betala sin biljett med de nya släta apparaterna på tågen. På grund av samma synskada har han svårt att leta reda på en tågvärd som skulle kunna hjälpa honom. Det är svårt med de nya italienska vagnarna där man inte får kontakt med föraren”.

Flera har ramlat när bussar och spårvagnar startat innan de hunnit sätta sig ned.” Det är svårt att hinna stämpla ut och hinna av bussen när man går dåligt och har nedsatt balans. Rollatorn är svår att få både på och av bussen i tid innan chauffören kör. Bromsarna knycker så mycket att jag riskerar att falla på bussen. Och reser jag mig inte i tid hinner jag inte av innan bussen rullar igen. Jag föll handlöst och slog mig hårt när en chaufför rullade och svängde med bussen innan jag hunnit sätta mig. Sedan dess törs jag inte åka men jag anmälde det inte för jag vill inte bråka”.

Det är svårt, och ibland omöjligt, att komma av och på bussar pga alltför höga in- och utsteg. ”Jag har svårt att ta mig ombord på bussarna i Mölndal med min rollator och när jag väl är ombord har jag svårt att klättra vidare upp till ett säte. Vad kommer det sig att ni gjort ett "trappsteg" upp till sätena? Till och med handikapplatsen innebär en liten "bergsbestigning" för mig och det är lika svårt att ta sig upp som att ta sig ned från sätet för min stela kropp”.

Flera personer har önskat hållplatser närmare sin bostad och direktlinjer till centrum med service.

Centrala Mölndals gatubeläggning

Åtta personer har oberoende av varandra berättat om hur de fallit i centrala Mölndal på grund av ojämnt underlag där de snubblat över gatsten. ”I centrala Mölndal är det svårt att gå med en rollator. Ska jag försöka transportera en kartong ägg är inga hela när jag kommer hem. När jag handlar blom- mor skakar blomknopparna loss. Själv är jag ostadig, därav rollatorn, och skulle behöva en jämn yta att gå på”.

Gågata

En person som efter en stroke har nedsatt balans och går med rollator vill poängtera hur viktigt cykel- förbudet är på Brogatan och att det tyvärr inte efterlevs.

Övergångsställen

Behov av ljus- och ljudreglerade övergångsställen för alla med synskador. I åldrarna 75-85 ser man att kring 80% av befolkningen drabbas av grå starr. (Kahn HA, Liebowitz HM, Ganley JP, et al. The Framingham eye study: outline and major prevalence findings. Am J Epidemiol. 1977;106:17-32.)

Offentliga toaletter

I den aktuella åldersgruppen kan osäkerheten att inte hitta en toalett vara en anledning att inte våga sig ut. Behov av fler varma, snygga offentliga toaletter i Mölndals centrum

Ytterdörr

Flera har upplevt sin ytterdörr till trappuppgång som tung att forcera, särskilt då man går med rollator.

Trappuppgång

En person berättade om en traumatisk upplevelse då hon snubblade ned i ett hål i sin trappuppgång där någon tagit bort mattan som normalt låg där och lagt den för att hålla uppe ytterdörren. Damen i fråga ser mycket dåligt och slog sig rejält.

Sopsortering

En kvinna har sin sopsortering i källaren. Dit kan hon inte ta sig på grund av en liten trappa. I övrigt finns hiss i huset som hon klarar.

Flera familjer i egna hus har uttryckt bekymmer över att behöva köra sin sopkärra nerför eller uppför en backe till ett uppsamlingsställe där sopbilen hämtar. (*Här finns dock möjligheten att för en tilläggs- avgift få sopkärlet hämtat på uppställningsplatsen.*)

Behov av Trygghets/Senior/ 55+boenden

Flera som bor i egna hus skulle vilja flytta om det fanns seniorlägenheter att flytta till.

”Det borde finnas lägenheter och man borde kunna få flytta till ”dygnet runt-trygghet” utan att vara döende. Ungefär som servicehus med aktiviteter

Det skulle behövas fler 55+hus med hiss eller anpassade, varma lägenheter för äldre. Trygghetsbo-

ende med gröna växter, lugnt område, någon som tar ansvar för att t ex kalla in vakter om det behövs pga oordning, swimmingpool gärna uppvärmd, aktivitetslokal för musik
Trygghetsboende ska ha nära till fotbollsplaner, bouleplaner och tennisbanor. En liten trädgårdsplätt vore också bra”.

Trygghets- och tillgänglighetsvandring

Tillsammans med representanter från Gatukontoret, Brottsförebyggande rådet, Polisen, fastighetsägare, boenderepresentant och Kultur och fritidsförvaltningen, som representerade av ungdomar från boendeprojekt i området, genomförde vi en trygghetsvandring med ett extra fokus på tillgänglighet. För att särskilt belysa tillgänglighetsfrågor deltog en person med rullator samt en rullstolsburen person.

Trygghetsvandringar

Trygghetsvandringar genomförs för att uppmärksamma otrygga miljöer. Inför vandringen samlas deltagarna och går igenom rutten och vad man särskilt ska titta på. Under själva vandringen dokumenteras/fotograferas de brister som uppmärksammas. Efter vandringen återsamlas deltagarna och går igenom identifierade brister och bestämmer vad som ska påpekas för fastighetsägare eller driftsansvarig för respektive bostadsområdet. Ett protokoll skrivs där problemen beskrivs och illustreras med fotografier. Gruppen föreslår också vilka åtgärder som bör vidtas för att åtgärda problemet. Protokoll med åtgärdsförslag skickas sedan till berörda. Efter ca 6 månader genomförs en ”uppföljningsvandring” för att se vilka brister som åtgärdats och vilka som inte åtgärdats.

Trygghetsvandringen i Bifrost, som ingick i detta projekt, fick ett extra fokus på tillgänglighet. Ansvariga för trygghetsvandringarna uttryckte uppskattning över att få med även detta perspektiv och kommer att ha med det i framtida vandringar.

Tillgänglighet

Vi konstaterar att höga kantstenar kan vara omöjliga att forcera och att långt mellan nedfasade kantstenar gör det svårt att korsa gatan om man är rullstolsburen men också för personer med rullator eller barnvagn. Ojämna gångbanor är ett problem för alla oavsett rörelsehinder. Långt mellan parkbänkar gör det svårt att vila. Miljöhus och tvättstugor ligger fritt på gårdarna i området och flera av dem har tunga dörrar som kräver två händer för att låsa upp och öppna. Att öppna lock till sopkärl och samtidigt slänga sin påse kräver också två händer och god balans. Det är naturligtvis fler 80-åringar än 40-åringar som har svårt att öppna tunga dörrar men för individen är det samma stora problem oavsett ålder. Detta leder till minskat oberoende.

Trygghet

Dålig belysning känns otryggt och gör området otillgängligt. ”Bortglömda” områden eller en skolgård på kvällen blir lätt tillhåll och minskar trygghet/tillgänglighet. Oklippta buskar som skymmer både gatlyktor och gångvägar känns otryggt.

Noterbart är att de områden som av damerna i fokusgruppen pekats ut som obehagliga att vistas i också var de områden som ungdomarna pekade ut som ställen de helst undvek. Från damernas sida kunde det handla om att passera vissa platser som blivit samlingsplatser för ungdomar, eller ställen där man inte såg vad som fanns bakom nästa buskage. Ungdomarna pekade alltså ut samma platser. Om man inte ingick i det gäng som annekterat en viss plats så undvek man helst den platsen. Även ungdomarna tyckte att det var obehagligt att höra att det fanns någon bakom buskaget men inte ha koll på vilka det var.

Vi konstaterar att det inte är ålder som är avgörande för vad som känns tryggt.

Uppföljning

I oktober 2012 kommer gruppen att samlas för att vandra samma rutt som i april. Förhoppningsvis har de brister som påpekades i protokollet åtgärdats.

Reflektioner

Vi kan inte skilja på trygghet och tillgänglighet, den fysiska tillgängligheten är inget värd om du inte känner trygghet. Vi som kommun måste arbeta med trygghet som en förutsättning för tillgänglighet och vice versa. Detta är inte åldersbetingat.

Vi kan inte gå in och ändra generellt i befintlig bebyggelse. Däremot kan kommunen skapa förutsättningar för äldre att klara av sitt dagliga liv i den miljö man befinner sig. En del av detta är bostadsanpassning* men också att erbjuda träffpunkter, en social gemenskap med olika aktiviteter som hjälper till att bryta isolering och bibehålla funktioner. I nyplanering är det viktigt att ha med dessa aspekter, inte bara för äldre utan för alla. Det är viktigt med meningsfull sysselsättning för en god hälsa i alla åldrar. Det som är bra för äldre är bra för alla!

80+ damerna är stora problemlösare och visar en stor uppfinnings- och idériakedom för att lösa sina problem. Kommer nästa generation seniorer att vara lika påhittiga?

En aspekt vi inte har belyst är hur behovet av hemtjänst påverkas av brister i tillgänglighet och boendemiljö.

Kommunen kan och bör sprida kunskap, öka insikten och erbjuda valmöjligheter genom att informera och planera för ett varierat bostadsbestånd med olika upplåtelseformer. Hur lägenheter fördelas är ett annat problem eftersom ”vanliga” hyreslägenheter inte behovsbedöms.

Vi konstaterar att genom att påverka den fysiska boendemiljön har vi möjlighet att påverka människors oberoende, tillgänglighet, trygghet, välbefinnande, hälsa, säkerhet mm.

Hur går vi vidare?

- Internt: Genom att redovisa resultat av undersökningarna vill vi tydliggöra vikten av samverkan mellan kommunens olika verksamheter.
- Externt: Vi planerar att medverka vid kommunens seniordagar (tillsammans med LillBabs i oktober 2012) och vid andra tillfällen för att öka information till kommunens invånare om förutsättningar och möjligheter att planera sitt framtida boende och annat som påverkar tillgänglighet och eget oberoende.

Reflektioner kring arbetet

- Genom intervjuer har vi fått bekräftat det vi anat vad gäller äldres syn på sin yttre boendemiljö.
- Genom trygghetsvandringen har vi genom våra nya kunskaper identifierat problem och hinder. Vi hoppas och tror att man i framtida trygghetsvandringar kommer att lägga till tillgänglighetsperspektivet. Vid den planerade uppföljningen av trygghetsvandringen i oktober kommer det att stå klart i vilken utsträckning de ansvariga åtgärdat de påtalade bristerna.

**Under femårsperioden 2007 – 2011 hade Mölndals stad 1235 ärenden med individuell bostadsanpassning för personer 65 år och äldre. Den sammanlagda kostnaden för dessa åtgärder var ~14 miljoner. Genomsnitt ~2,9 miljoner/år. Alla dessa kostnader kan man inte förutse eller förebygga men mycket kan man undvika genom att planera rätt från början. Med nuvarande lagstiftning förebyggs mycket i nyproduktion.*

Reflektioner kring processen

- Projektet har haft en tydlig struktur.
- Det har varit givande samarbete mellan verksamheterna
- Den personliga kontakten underlättar ett fortsatt samarbete.
- Det har varit svårt att hitta tid för projektet, eget arbete, möten samt nätverket.
- Det har blivit tydligt hur viktigt det är att kommunikationen fungerar och att man är medveten om och avsätter de resurser som projektet kräver.
- Vikten av att tydliggöra hur kostnader i ena änden av kommunens verksamhet påverkar och kan ge en besparing i andra änden, eller tvärt om!